

ایران و اعراب

آخرین میهمانان رسمی ایران از دنیای عرب در خرداد ماه امسال بودند که در مدت اقامت در تهران به حضور شاهنشاه ایران شرفیاب شده و درباره مسائل مربوط به خلیج فارس و سیاست نفتی کشورهای این منطقه مذاکرات مهمی بعمل آوردند.

سیر تحول روابط ایران و اعراب

روابط ایران و جهان عرب ک شمه ای از آخرین تحولات آن در سه ماهه اول سال جاری از نظر خواندگان گذشت در طول سی سال اخیر دستخوش تحولات و دگرگونیهای فراوانی شده ، لیکن در هیچ زمانی تا این اندازه گسترده و موفق نبوده است: «سالهای قبل از جنگ دوم جهانی و سالهای نخستین پندار پایان جنگ، که تا اواخرده ۱۹۵۰ نیز می‌رسد روابط سیاسی و اقتصادی ایران با کشورهای عرب محدود بود و اختلافات جزئی بین ایران و بعضی از کشورهای عربی نیز بهمین دلیل حائز اهمیت زیادی نبود . اما از آغاز دهه ۱۹۶۰ که ایران بتدریج مقام و موقعیت تازه و ممتازی در خاورمیانه بدست آورد روابط ایران و جهان عرب نیز روبه توسعه نهاد و همزمان با گسترش روابط ایران با کشورهای عربی اختلاف نظر هام نیز بین ایران و بعضی از کشورهای عرب بروز کرد که بنوبه خود از نظر روابط خارجی

از آغاز سال ۱۳۵۳ باینطرف در روابط ایران و کشورهای عرب تحولات مهم و پر دامنه ای صورت گرفته و مناسبات سیاسی و اقتصادی ایران و جهان عرب به اوج تازه و بی سابقه ای رسیده است : بدنبال مذاکراتی که در فروردین ماه امسال برای توسعه همکاریهای اقتصادی و بازرگانی ایران و مصر در قاهره صورت گرفت، در اوائل خرداد ماه امسال مهمترین قرارداد همکاریهای اقتصادی و بازرگانی بین ایران و یک کشور عربی در تهران با منشاء رسید.

مذاکرات مشابهی بین ایران و سوریه در اردیبهشت ماه به امضای یک قرارداد بلند مدت همکاریهای اقتصادی بین ایران و سوریه منتهی شد و بدنبال امضای این قرارداد نخستین سفیر سوریه در ایران پس از یک دوران طولانی رکود در روابط دو کشور وارد تهران شد . نخست وزیر لبنان آقای تقی الدین صلح در اواسط خرداد ماه بطور رسمی از ایران دیدن کرد و در اعلامیه مشترکی که در پایان این دیدار انتشار یافت اعلام شد که طرفین امکانات تحکیم همکاریهای دو جانبه در زمینه های اقتصادی و بازرگانی و فرهنگی و جهانگردی بین دو کشور را مورد بررسی قرار داده و همچنین درباره امکانات استفاده ایران از تسهیلات ترانزیتی بندر بیروت به توافق رسیده اند. وزیران خارجه قطر و عربستان سعودی

ایران حاکم‌راهیت بود.

اراضی اشغال شده اعراب را تخلیه نماید. دولت ایران از آن بید نیز چه در سازمان ملل متحد و سایر مجامع بین‌المللی و چه در تماس‌ها و مذاکرات دو جانبه بین رهبران ایران و کشورهای دوست از حقوق حقه اعراب دفاع کرده و پشتیبانی از قلمنامه ۲۴۲ شورای امنیت را یکی از اصول ثابت سیاست خود در منطقه عربی خاورمیانه قرار داده است.

اینگار جالب دیگر ایران در زمینه رابطه با کشورهای عربی پیام مشترک شاهنشاه ایران و روسای جمهوری ترکیه و پاکستان به رهبران آمریکا و شوروی بود که در ۲۷ آوریل سال ۱۹۷۰ بمنوان پرزیدنت نیکسون و آلکسی کاسیکین نخست وزیر شوروی مخابره شد. در این پیام که به پیشنهاد شاهنشاه ایران تهیه و بمنوان رهبران آمریکا و شوروی ارسال گردید از رهبران دو ابر قدرت خواسته شد که برای برقراری یک صلح عادلانه در خاورمیانه و تخلیه سرزمین‌های اشغال شده اعراب از طرف اسرائیل تشریح مساعی نمایند. این اقدام در کشورهای عربی باحسن استقبال فراوان روبرو شد و جمال عبدالناصر رئیس جمهوری مصر پس از ارسال این پیام نسبت به شاهنشاه ایران ابراز حق‌شناسی نمود و مقدمات تجدید روابط سیاسی ایران و مصر از همان زمان فراهم آمد.

روابط بازرگانی ایران و اعراب

تأقبل از امضای موافقتنامه‌های اقتصادی و بازرگانی اخیر بین ایران و کشورهای عربی، کشورهای عرب در بازرگانی خارجی ایران نقش مهمی نداشته‌اند و تنها کویت که در میان کشورهای عرب بیشترین داد و ستد را با ایران داشته در سال گذشته در حدود ۲۵ درصد صادرات

در این مدت ایران با مصر، عراق، سوئد، لبنان، لیبی و بعضی از امارات خلیج فارس اختلاف نظرهایی پیدا کرد که در چند مورد تا مرحله قطع روابط سیاسی نیز رسید و بررسی علل بروز این اختلافات، در این موقع که ابرهای تیره از آسمان روابط ایران و بسیاری از این کشورها کنار رفته نشان می‌دهد که ایران در هیچ موردی عامل بروز این اختلاف‌نظرها نبوده و گناه قطع رابطه با تیرگی روابط ایران با هر یک از کشورهای عرب هرگز متوجه ایران نبوده است.

ایران نه فقط هرگز در ایجاد اختلاف یا قطع رابطه با کشورهای عربی مقدم نشده، بلکه در ادواج اختلافات خود با بعضی از کشورهای عربی از حقوق حقه آنها در مجامع بین‌المللی دفاع کرده و بهترین نمونه آن اظهارات شاهنشاه ایران در جریان جنگ ژوئن ۱۹۶۷ اعراب و اسرائیل و پشتیبانی مجدانه و مستمر ایران از کشورهای عربی در سازمان ملل متحد در سالهای بعد از جنگ ژوئن میباشد.

در ژوئن ۱۹۶۷ که سومین جنگ اعراب و اسرائیل در گرفت و سرزمین‌های وسیعی از مصر و سوئد و اردن بتصرف نیروهای اسرائیل درآمد، روابط ایران با مصر و سوئد در حال تملیق بود و ایران از نظر اخلاقی الزامی به دفاع از موقع کشورهای مذکور در برابر اسرائیل نداشت. با وجود این شاهنشاه ایران نخستین زمامداری بودند که با مرامت و قاطعیت تجاوز اسرائیل را به سرزمین‌های اعراب محکوم کرده و اعلام داشتند که عصر تصاحب سرزمین‌های دیگران با نوه قهریه سپری شده و اسرائیل باید

ایران را بامصر و سوریه که تاکنون رقم ناچیزی بوده ب میزان قابل ملاحظه ای افزایش خواهد داد. بموجب موافقتنامه های منعقد بین ایران و مصر، ایران در اجرای يك رهنه طرح های صنعتی و معدنی و کشت و صنعت در مصر که هزینه کل آنها در حدود چهارصد میلیون دلار بر آورده شده است مشارکت خواهد نمود و علاوه بر آن در برنامه توسعه کانال سوئز و طرح لوله کشی نفت از بندر سوئز به پرت سعید و نوسازی عمران پرت سعید و بالاخره ایجاد تاسیسات بازرگانی و صنعتی در ساحل مدیترانه سرمایه گذاری خواهد کرد. بموجب موافقتنامه بازرگانی دو کشور، مصر آمادگی خود را برای خرید ماشین آلات و تجهیزات کارخانه های ماشین سازی اراک و تبریز و یک هزار تنگه اتوبوس و مقادیری کالا های مصرفی با دام واسطه از ایران اعلام داشته و برای خرید کالا های مذکور يك اعتبار صادراتی بمبلغ یکصد میلیون دلار از طرف ایران در اختیار مصر قرار خواهد گرفت.

موافقتنامه همکاری های اقتصادی با بزرگانی ایران و سوریه نیز شامل اعطای يك اعتبار ۱۵۰ میلیون دلاری از طرف ایران برای ایجاد تاسیسات صنعتی و کشاورزی در سوریه میباشد که قسمت اعظم تولیدات آنها به ایران مادر خواهد شد. ایران و سوریه در مورد توسعه تجارت و تسهیلات بیشتر در کار مبادله کالای دو کشور نیز به توافق رسیده اند و مذاکرات برای انعقاد يك قرارداد بلند مدت بازرگانی بین ایران و سوریه در اوائل تیرماه در تهران آغاز میشود.

تاریخچه روابط ایران

و کشورهای عرب

اینک روابط ایران را با همه کشورهای

ایران را جذب کرده و کمتر از يك در کل واردات ایران را تأمین نموده است آخرین آمار بازرگانی خارجی ایران که مربوط به ۹ ماهه اول سال ۱۳۵۲ میباشد نشان میدهد که ارزش کالاهای صادره از کویت به ایران در این مدت بالغ بر یک هزار و پانصد میلیون ریال و ارزش صادرات ایران به کویت قریب ۶۶۰ میلیون ریال میباشد که کسرموازنه ای را بمبلغ ۸۴۰ میلیون ریال مورد ایران نشان میدهد.

پس از کویت. امارات متحده عربی بزرگترین دریافت کننده کالاهای صادراتی ایران در میان کشورهای عربی بوده اند. ایران در ۹ ماهه اول سال ۱۳۵۲ بیش از ۵۲۳ میلیون ریال کالا به امارات متحده صادر کرده و در حدود ۲۹۴ میلیون ریال کالا از امارات مذکور وارد نموده است که افزایش موازنه ای بمبلغ ۲۲۹ میلیون ریال بسود ایران نشان میدهد. پس از کویت و امارات متحده عربی، بیشترین دریافت کنندگان کالاهای صادراتی ایران در کشورهای عربی بترتیب عبارتند از بحرین، عربستان سعودی، عراق و لبنان، که در مورد بحرین بیش از ۳۵۰ میلیون ریال، عربستان سعودی ۳۴۶ میلیون ریال و عراق ۳۱۵ میلیون ریال بوده و ترانزیت بازرگانی خارجی ایران با هر سه کشور مذکور بترتیب ۲۵۹ و ۳۳۸ و ۳۱۶ میلیون ریال افزایش نشان میدهد. امالبنان در مقابل دریافت ۲۷۶ میلیون ریال کالا از ایران بیش از ۳۹۸ میلیون ریال کالا به ایران صادر کرده که از نظر ایران کسرموازنه ای بمبلغ ۱۲۲ میلیون ریال را نشان میدهد.

موافقتنامه های همکاری اقتصادی با بزرگانی اخیر بین ایران و مصر و سوریه، علاوه بر سرمایه گزاریهای وسیع ایران در این دو کشور دادوستد

افکار عمومی ملت مصر و سایر ملل عرب فراهم شده بود ناصر رئیس جمهوری قیصر مصر که خود موجب قطع رابطه دو کشور شده بود نسبت به تجدید روابط سیاسی ایران و مصر اظهار علاقه نمود و با استقبال ایران از این پیشنهاد روابط سیاسی ایران و مصر با صدور اعلامیه‌ای در هفتم شهریورماه ۱۳۴۹ (برابر با ۲۹ اوت ۱۹۷۰) تجدید گردید.

جمال عبدالناصر یکماه پس از صدور اعلامیه تجدید روابط سیاسی ایران و مصر در گذشت و پفرمان شاهنشاه برای ادای احترام نسبت به رهبر فقید مصر هیئتی بریاست آقای هویدا نخست وزیر در مراسم تشییع جنازه وی شرکت جست.

روابط ایران و مصر از آغاز دوران زمامداری انور سادات رئیس جمهوری فعلی مصر مرتباً در حال توسعه بوده و در سالهای ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۲ وزیران خارجه دو کشور دوباره بازدید یکدیگر رفت‌وآمدند. انور سادات رئیس جمهوری مصر نیز در این مدت یکبار در سر راه خود بمسکو از ایران دیدن کرده و با شاهنشاه ایران ملاقات و مذاکره نموده است.

روابط ایران و مصر از آغاز سال ۱۳۵۳ با مسافرت یک هیئت اقتصادی از ایران به مصر و

عرب بطور جداگانه و با اختصار مورد بررسی قرار میدهیم:

مصر - روابط سیاسی بین ایران و مصر سابقه‌ای طولانی دارد. دولت ایران حتی قبل از اعلام استقلال مصر از سال ۱۸۸۵ در قاهره سرکنسولگری داشته و بمحض اعلام استقلال مصر ایران با تبدیل این سرکنسولگری به سفارت روابط خود را با مصر در سطح سفارت برقرار نمود. روابط دو کشور با انعقاد یک قرارداد مودت در سال ۱۹۲۸ و یک قرارداد داد تجاری در سال ۱۹۳۰ توسعه بیشتری یافت و این دوستی و تفاهم تا جنگ جهانی دوم و سالهای بعد از جنگ نیز ادامه داشت. برقراری رژیم جمهوری در مصر نیز خللی در این روابط بوجود نیاورد تا اینکه در سال ۱۹۶۰ بر اثر اظهارات تند عبدالناصر علیه ایران روابط سیاسی دو کشور قطع شد و آقای جمشید قریب سفیر کبیر وقت ایران در قاهره به تهران احضار گردید.

قطع روابط سیاسی ایران و مصر قریب ده سال بطول انجامید. تا اینکه در سال ۱۹۷۰ با زمینه مساعدی که بر اثر پشتیبانی جدی و مستمر ایران از مبارزه اعراب در برابر اسرائیل در

ایران و اعراب و نفت

ایران و کشورهای نفت خیز عرب در سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) همکاری نزدیک و مستمری دارند و اختلافات سیاسی بین ایران و بعضی از کشورهای عربی صادرکننده نفت مانع همکاری نزدیک این کشورها در اوپک نشده است.

پنج کشور موسس اوپک در سال ۱۹۶۰ عبارت بودند از ایران، عربستان سعودی، عراق، کویت و نژولاند و از سیزده کشوریکه اکنون عضو سازمان اوپک هستند هفت کشور (عراق- عربستان سعودی، کویت، قطر، امارات متحده عربی، الجزایر، لیبی) عرب می باشند.

با وجود اختلاف نظرهای شدید بین ایران و عراق و لیبی در سالهای اخیر، هر سه کشور در جریان مبارزات اوپک با کمپانیهای نفتی همکاری نزدیک و صمیمانه‌ای داشته‌اند و در کنفرانس‌های تاریخی اوپک در تهران (فوریه ۱۹۷۱ و دسامبر ۱۹۷۳) هیئت‌های نمایندگی عراق و لیبی بطور جدی از پیشنهادات شاهنشاه ایران پشتیبانی نمودند. از طرف دیگر با وجود روابط نزدیک و دوستانه ایران و عربستان سعودی و تفاهم کامل سیاسی بین تهران و ریاض، دو کشور در مسائل نفتی اختلاف نظرهایی دارند و در حال حاضر ایران علمدار ترافیک قیمت نفت در برابر کورم در کشورهای صنعتی و عربستان سعودی طرفدار جدی کاهش قیمت نفت برای رفع مشکلات اقتصادی جهان می باشد.

بود، در جریان مسافرت وزیر اقتصاد و بازرگانی سوریه بایران موافقتنامه اقتصادی دوازدهگانه مهمی بین دو کشور بامضاء رسید که بموجب آن ایران در حدود یکصد و پنجاه میلیون دلار اعتبار برای اجرای طرحهای اقتصادی سوریه در اختیار آن کشور قرار داد.

بدنبال امضای این موافقتنامه سفیر کبیر جدید سوریه در دربار شاهنشاهی نیز وارد تهران شد و روز ۲۶ خردادماه استوارنامه خود را بحضور شاهنشاه تقدیم داشت.

لبنان - دولت ایران از بدو تشکیل

دولت لبنان در اواخر جنگ دوم جهانی با این کشور روابط سیاسی برقرار کرد و روابط دو کشور در حدی توسعه یافت که شاهنشاه ایران از لبنان در رئیس جمهوری لبنان از ایران بازدید بعمل آوردند. اما روابط دو کشور در سال ۱۹۶۵ همزمان با تیرگی روابط ایران و سوریه بحرانی شد و هنگامیکه دولت لبنان بمنوان اغراض به اظهارات سفیر کبیر ایران در پاسخ به وزیر اطلاعات یک کشور عربی در بیرون از وی خواست که لبنان راترك کند دولت ایران نیز متقابلاً بلا سفیر لبنان در ایران دستور داد که تهران راترك نماید.

در سال ۱۹۶۶ وضع بهبود یافت و دو کشور مجدداً سفیر مبادله کردند، اما در سال ۱۹۶۸ که دولت لبنان از استرداد یک فرد خائن تبهکار به ایران خودداری کرد روابط دو کشور مجدداً روبه تیرگی نهاد و در اول آریل ۱۹۶۹ روابط سیاسی دو کشور قطع و سفراء ایران و لبنان از بیروت و تهران فراخوانده شدند.

روابط سیاسی بین ایران و لبنان از ۱۶ ژوئیه سال ۱۹۷۱ مجدداً بر سر راه افتاد و سفر نخست وزیر لبنان به ایران در ماه گذشته نقطه اوج تازه ای در روابط دو کشور بشمار می آید.

بازدید آقای عبدالعزیز حجازی نایب اول نخست وزیر مصر از ایران که به امضای یک موافقتنامه مهم اقتصادی بین ایران و مصر منجر شد بیش از پیش توسعه یافته و ایران نقش بسیار مهم و موثری در احیای اقتصاد جنگ زده مصر بر عهده گرفته است.

سوریه - ایران از بدو استقلال سوریه

بعد از جنگ دوم جهانی با این کشور روابط سیاسی برقرار کرده و تحولات و کودتاهای پی در پی در سوریه در روابط دوستانه ایران با این کشور اثری نگذاشته بود تا اینکه در سال ۱۹۶۵ بر اثر اظهارات نخست وزیر وقت سوریه علیه ایران روابط دو کشور رو به تیرگی نهاد و سفیران ایران و سوریه از دمشق و تهران فراخوانده شدند.

با وجود این ایران در جریان جنگ ژوئن ۱۹۶۷ و بعد از آن صمیمانه از سوریه و سایر کشورهای عرب که مورد تجاوز اسرائیل قرار گرفته بودند دفاع کرد و جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران یک بیمارستان صحرائی مجهز صد تخت خوابی برای کمک به آسیب دیدگان جنگ سوریه در این کشور مستقر نمود. در سال ۱۹۶۹ نیز ایران از عضویت سوریه در شورای امنیت سازمان ملل متحد پشتیبانی کرد و اقدامات دیگری که از آن بیحد در دفاع از حقوق حقه اعراب از جانب ایران صورت گرفت رهبران سوریه را کم کم متوجه این واقعیت نمود که در سیاست غیر دوستانه خود نسبت به ایران دچار اشتباه شده اند.

از سال گذشته اقداماتی در جهت توسعه روابط ایران و سوریه و مبادله سفیر بین دو کشور آغاز شد و مسافرت آقای دکتر محمد عمادی وزیر اقتصاد و بازرگانی سوریه به ایران در اردیبهشت ماه امسال نقطه عطف تازه ای در روابط دو کشور

آن قسمت از قرارداد را که امتیازاتی برای عراق در رودخانه‌های مرزی دو کشور در نظر گرفته بود برسمیت می‌شناخت.

دولت ایران برای حل اختلافات خود با عراق در مورد اجرای این قرارداد چه در زمان حکومت سلطنتی عراق و چه بعد از استقرار رژیم جمهوری در این کشور تلاش فراوانی بکار برد و با مبرر و شکیبائی و حسن نیت در انجام مذاکره با حکومت بغداد پیشقدم شد، لیکن از طرف دولت عراق هرگز علاقه و حسن نیتی به حل این مشکل ابراز نشد تا اینکه دولت ایران در فوریه سال ۱۹۶۹ رسماً اعلام نمود که سبب نقض مواد عهده و مهم عهدنامه سال ۱۹۳۷ از جانب عراق این قرارداد است نظر دولت ایران فاقد اعتبار و کمال یکن می‌باشد.

اعلام لغو قرارداد ۱۹۳۷ از طرف ایران بر شدت عمل و خشونت عراق نسبت به ایران افزود. دولت عراق ابتدا تهدید کرد که اگر کشتیهایی که از شط العرب عبور میکنند پرچم ایران را بر فراز خود داشته باشند مأموران عراق با اعمال قوه قهریه پرچم را پائین خواهند آورد و چون این تهدید مکرر ثمر واقع نشد در ۲۴ اوت ۱۹۶۹ دولت عراق موافقتنامه بازرگانی بین دو کشور را لغو و ورود کالاهای ساخت ایران را به عراق تحریم کرد. از سوی دیگر حکومت بغداد به اخراج دهها هزار ایرانی مقیم عراق از آن کشور مبادرت نمود در ژانویه ۱۹۷۰ سفیر ایران در بغداد و چهارتن از کارمندان سفارت شاهنشاهی را عنصر نامطلوب اعلام کرد و به آنان اخطار نمود که ظرف ۲۴ ساعت خاک عراق را ترک گویند.

اعاده حاکمیت ایران بر جزایر تنبیه ابوموسی دستاویز تازه‌ای برای دشمنی حکومت بغداد با ایران گردید و دولت عراق بمنوان اعتراض به اشغال نظامی این جزایر از طرف

اردن - ایران از بدو تشکیل دولت پادشاهی اردن صبیانه ترین روابط را با این کشور داشته و بین دو کشور هرگز مسئله‌ای بوجود نیامده است. اعلیحضرت ملک حسین پادشاه اردن بارها بطور رسمی و غیر رسمی از ایران دیدن کرده و علیاحضرت ملکه عالییه همسر اعلیحضرت ملک حسین نیز در ماه گذشته میهمان دربار شاهنشاهی ایران بود.

ایران در جریان جنگ ژوئن ۱۹۶۷ و بعد از آن هم همواره از موضع اردن در برابر اسرائیل دفاع کرده و مخالف جدی تغییر وضع شهر بیت المقدس و حکومت اسرائیل به قسمت اردنی این شهر بوده است.

ایران پس از جنگ ژوئن ۱۹۶۷ اردوگاه مجهزی برای پنجهزاد نقر از آوارگان عرب در نزدیکی شهر عمان تأسیس کرده و کمک‌های نقدی و جنسی قابل ملاحظه‌ای نیز به اردن ارسال داشته است.

عراق - ایران از نخستین کشورهای بود که بعد از اعلام استقلال عراق این دولت را برسمیت شناخت و به ملت علائقی خاص مذهبی و قرب جوار همواره خواهان صلح و دوستی با این همسایه بود. متأسفانه از طرف رهبران عراق نسبت به ایران کمتر حسن نیت ابراز شده و روش غیر دوستانه دولتهای عراق نسبت به ایران غالباً در روابط دو کشور مشکلاتی بوجود آورده است.

در سال ۱۹۳۷ يك عهدنامه مرزی بین ایران و عراق با منشاء رسیده که برخلاف اصول مسلم حقوق بین‌المللی و تحت نفوذ سیاستهای استعماری تنظیم شده و در واقع بدولت ایران تحمیل گردیده بود، با وجود این دولت عراق از اجرای تمهیداتی که بموجب همین قرارداد تحمیلی بر عهده گرفته بود خودداری کرد و تنها

مرکز در اختلافات اعراب و اسرائیل نشی
جدی ایفانکرده است هدف از این تجهیزات
تهدید ایران و سایر همسایگان عراق در منطقه
خلیج فارس نقلی شده است.

کویت - کویت در سال ۱۹۶۱ استقلال

یافته و ایران از نخستین کشورهای است که
استقلال کویت را برسمیت شناخته و پایان کشور
روابط سیاسی برقرار کرده است. روابط ایران
و کویت تا سال ۱۹۷۱ مرتباً در حال گسترش بود
تا اینکه پس از استقرار نیروهای مسلح ایران در
جزایر قنبر و ابوموسی (۳۰ نوامبر ۱۹۷۱)
بر اثر تبلیغات سوئی که علیه این اقدام ایران
در کشورهای عربی بعمل می آمد روابط ایران
و کویت نیز چندی بسردی گرایید. لیکن
این روابط از سال ۱۹۷۲ بحال عادی بازگشت
و مبادلات بازرگانی بین دو کشور نیز روبه افزایش
نهاده است.

در کویت عده زیادی از ایرانیان به کار
تجارت اشتغال دارند و مبادلات بازرگانی ایران
و کویت در سالهای اخیر در مقایسه با داد و
ایران با سایر کشورهای عربی مقام اول
داشته است.

عربستان سعودی - ایران و عربت

سعودی روابط دیرینه ای دارند و دیدن یازدهمی
سران دو کشور در حل مسائل فیما بین و بد
مناسبات دولتی بسیار موثر بوده است هر دو کشور
در تعقیب طرح وحدت کشورهای اسلامی
و مسائل مربوط به امنیت خلیج فارس نظرات
مشابهی دارند و در بسیاری موارد با آنک
مساعی یکدیگر از خط مشی واحدی پی
نموده اند.

ایران و عربستان سعودی، که دینور
بزرگ ساحل خلیج فارس هستند، از

ایران در اول دسامبر سال ۱۹۸۱ روابط سیاسی
خود را با ایران قطع و بر فشار و تضییقات خود
نسبت به ایرانیان مقیم عراق افزود.

دولت عراق در سال گذشته ناگهان
نسبت به ایران تغییر روش داد و به برقراری مجدد
روابط سیاسی با ایران اظهار علاقه نمود. دولت
ایران از این پیشنهاد استقبال کرد، لیکن
همزمان با مبادله نفرین جدید دو کشور و نهادهای
عراقی بخاک ایران تجاوز کردند و فضای روابط
دو کشور بار دیگر به تیرگی گرایید.

دولت عراق پس از تجاوز بخاک ایران
در شکایت به شورای امنیت سازمان ملل متحد
پیشدستی کرد، ولی گزارشی که از طرف نماینده
اعزامی شورای امنیت به مرزهای ایران و عراق
به شوری داده شد حاکی از این بود که «زود
خورد در داخل خاک ایران صورت گرفته و باین
ترتیب تلویحاً تجاوز عراق را بخاک ایران
تایید کرد.

شورای امنیت در پایان بحث خود در باره
اختلافات ایران و عراق در اوائل خرداد ماه
امسال قطعنامه ای را تصویب کرد که بموجب آن
از طرفین دعوت شده است نیروهای خود را از
مرزها خوانده از اقدامات خصمانه علیه یکدیگر
خودداری نمایند و بدون هیچگونه قید و شرط
قبلی برای حل اختلافات خود بنشینند.
متاسفانه دولت عراق با وجود قبول این قطعنامه
نه فقط هیچگونه اقدامی در جهت آغاز مذاکره
برای حل اختلافات دو کشور بعمل نیاورد، بلکه
بر تبلیغات خصمانه و تحریکات علیه ایران
افزوده و روابط دو کشور همچنان تیره و
بحرانی است.

دولت عراق بمواذات تحریکات و تبلیغات
خصمانه علیه ایران دست به تجهیزات نظامی
وسعی زده و با توجه به این واقعیت که عراق

دنیای عرب در یک نگاه

نام کشور	جمعیت	مساحت (کیلومتر مربع)	درآمد ملی (بیلیون دلار)
مصر	۴۵۷۰۰۰۰۰	۱۰۰۱۹۴۴۰	۷۵۰۰
عربستان سعودی	۸۴۰۰۰۰۰۰	۲۲۲۵۰۰۰	۵۳۰۰
عراق	۱۰۱۴۲۰۰۰۰	۴۴۴۹۰۰	۲۵۰۰
اردن	۲۵۶۰۰۰۰۰	۹۷۷۴۰	۶۸۶
لبنان	۳۰۰۹۰۰۰۰	۱۰۴۰۰	۱۸۸۰
لیبی	۲۱۶۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰	۴۵۹۰
مغرب (مراکش)	۱۶۳۰۰۰۰۰۰	۴۴۵۰۵۰	۴۴۴۶۰
الجزایر	۱۵۷۰۰۰۰۰۰	۲۳۸۱۰۰۰۰	۵۵۰۰
تونس	۵۵۰۰۰۰۰۰	۱۶۴۰۰۰	۲۰۸۰
سودان	۱۷۰۰۰۰۰۰۰	۲۵۰۵۰۰۰۰	۱۹۰۰
سوریه	۶۷۷۵۰۰۰۰	۱۸۵۰۰۰۰	۱۹۳۰
کویت	۹۱۰۰۰۰	۱۷۸۹۰	۳۷۶۰
یمن شمالی	۷۰۰۰۰۰۰۰	۱۸۵۰۰۰	۴۶۰
یمن جنوبی	۱۵۶۰۰۰۰۰	۲۸۷۰۰۰	۱۴۰
امارات عربی متحده	۱۸۴۰۰۰	۷۷۴۰۰	—
عمان	۷۱۰۰۰۰	۲۱۴۰۰۰	—
بحرین	۲۰۰۰۰۰	۵۹۸۰۰۰	—
قطر	۹۳۰۰۰۰	۳۳۰۱۴	—

۵. آمار جمعیت و درآمد ملی کشورهای عرب در این جدول که از منابع سازمان ملل متحد و بانک جهانی استخراج شده مر بوط به سال‌های ۱۹۷۳-۱۹۷۴ می‌باشد و در مورد بعضی کشورها تخمینی است. درآمد ملی کشورهای عربی صادرکننده نفت (عربستان سعودی - عراق - کویت - لیبی - الجزایر) بر اثر افزایش قیمت نفت در سال جاری به بیش از سه برابر مندرج در این جدول خواهد رسید.

مذاکرات طولانی درباره تعیین حدود فلات قاره بین دو کشور در خلیج فارس سرانجام به توافق رسیدند و در نهم ژانویه ۱۹۶۹ موافقتنامه مر بوط به حاکمیت ایران بر جزیره (فارس) و حاکمیت عربستان سعودی بر جزیره «عربی» و تحدید حدود فلات قاره دو کشور منعقد شد. در اول ژانویه ۱۹۷۲ نیز اولین موافقتنامه بازرگانی و همکاری اقتصادی ایران و عربستان سعودی در جده بامضاء رسید و مبادلات بازرگانی دو کشور از آن پس روبه توسعه نهاد.

مسافرت زائران ایرانی به بیت‌الله الحرام که در سالهای اخیر بر تعداد آنها افزوده شده و از حیث نظم و ترتیب در میان کشورهای اسلامی بصورت نمونه در آمده از عوامل موثر در تحکیم روابط دوستانه بین ایران و عربستان سعودی است.

ایران و عربستان سعودی که دو کشور عمده تولیدکننده نفت خاورمیانه میباشند، از اعضای موسس و موثر سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) بوده و تا سال گذشته که کشورهای صادرکننده نفت در حوزه خلیج فارس به رهبری ایران تصمیم به افزایش قیمت نفت خود گرفتند در پیش برد هدفهای اوپک همکاری صمیمانه‌ای داشتند، لیکن پس از اعلام آخرین تصمیم کشورهای عضو اوپک درباره افزایش قیمت نفت در دسامبر سال ۱۹۷۳ عربستان سعودی علمداتر کاهش قیمت نفت شده و در کنفرانس‌های اوپک طی سال ۱۹۷۴ این فکر را دنبال کرده است. پیشنهادات عربستان سعودی درباره کاهش قیمت نفت با مقاومت ایران و سایر کشورهای صادرکننده نفت مواجه شده و در کنفرانس اخیر اوپک در کیتو پایتخت

امارات عربی متحده - دولت

امارات متحده عربی که از هفت امارت ابوظبی دبی، شارجه، عجمان، ام القوین، فجیره و رأس الخیمه تشکیل شده در اول دسامبر ۱۹۷۱ مقارن با ختم قرارداد های انگلستان با این امارات و خروج نیرو های انگلیسی از خلیج فارس با بر عرصه وجود نهاده و دولت ایران از جمله اولین کشورهای اسلامی است که این کشور جدید التاسیس را بر سمیت شناخته و با آن روابط سیاسی برقرار کرده است. روابط ایران با امارات متحده عربی در مدت کوتاهی که از تشکیل این کشوری گذرد در حال توسعه بوده و بازدید های مقامات امارات متحده عربی از ایران و توسعه مبادلات بازرگانی ایران با امارات متحده روابط موجود دو کشور را مستحکم تر ساخته است.

عمان - روابط ایران و عمان پس از تحولات سیاسی ژوئیه سال ۱۹۷۰ و استقرار حکومت جدید سلطان قابوس روه توسعه نهاده و از اوت سال ۱۹۷۱ روابط سیاسی بین دو کشور در سطح سفارت برقرار شده است. سلطان قابوس پادشاه عمان یکبار در اکتبر ۱۹۷۱ در جشن های شاهنشاهی ایران شرکت جست و در سال گذشته نیز بطور رسمی از ایران بازدید نمود. است. به تقاضای سلطان عمان، ایران در سرکوبی شورشیان ظفار که امنیت و استقلال عمان، خلیج فارس را تهدید می کنند شرکت جست. نیرو های نظامی ایران هم اکنون در خاک عمان به سرکوبی آخرین دستجات شورشیان ظفار مشغول هستند.

جمهوری عربی یمن (یمن شمالی)

دولت ایران که قبلاً با حکومت سلطنت یمن روابط سیاسی داشت پس از اعلام رژیم جمهوری در این کشور دولت جدید را بر سمیت شناخته و روابط سیاسی و اقتصادی و فرهنگی دو کشور

اگراد نیز کشورهای عضو اپک پیشنهاد برستان سعودی را رد کرده و بهای اعلان شده نفت در در سه ماهه آینده تثبیت نموده اند.

بحرین -

بحرین از جمله جزایر خلیج فارس است که در اوائل قرن نوزدهم به ایران تعلق داشته و دولت ایران بر اساس همین سوابق تاریخی تا سال ۱۹۷۰ بر جدائی این سرزمین از خاک خود صحت نهاده و همواره خواهان اعاده حاکمیت ایران بر بحرین بود، تا اینکه در ماه مارس سال ۱۹۷۰ دولت شاهنشاهی با توجه به واقعیات زمان و تغییراتی که در طول یک قرن و نیم در ترکیب جمعیت این سرزمین روی داده از دبیر کل سازمان ملل متحد تقاضا نمود که برای سنجش تمایلات مردم بحرین به حفظ استقلال یا الحاق به ایران اقدامات مقتضی بعمل آورد. بررسی های سازمان ملل متحد و گزارشی که از طرف دبیر کل سازمان به شورای امنیت داده شد حاکی از تمایل اکثریت مردم بحرین به تشکیل یک حکومت مستقل بود. دولت ایران این تصمیم را پذیرفت و پس از اعلام استقلال بحرین در ۱۵ اوت ۱۹۷۱ از نخستین کشورهای بود که استقلال این سرزمین را بر سمیت شناخت.

روابط ایران و بحرین در مدت کوتاهی که از اعلام استقلال بحرین میگذرد سرعت توسعه یافته و حضرت امیر بحرین و مقامات این کشور نیز بارها از ایران دیدن کرده اند. بین ایران و بحرین قراردادی نیز درباره تعیین حدود فلات قاره با امضاء رسیده و مناسبات تجارתי دو کشور در حال گسترش است.

قطر -

ایران از بدو استقلال قطر در سال ۱۹۷۱ با این کشور روابط سیاسی برقرار کرده و حضرت امیر قطر نیز یکبار بطور رسمی از ایران دیدن کرده است. ایران و قطر در سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک) همکاری نزدیک دارند.

کشور را برسمیت شناخته و در سال ۱۹۶۴ به تاسیس سفارت در الجزیره اقدام نمود. در سال ۱۹۶۸ يك موافقتنامه فرهنگی بین دو کشور منعقد شد و در ۱۹۶۹ بین شرکت ملی نفت ایران و شرکت نفت الجزایر يك موافقتنامه همکاری فنی بامضا رسید که با قرارداد همکاری نفتی جدیدی بین دو کشور در سال ۱۹۷۱ تکمیل شد.

بین ایران و الجزایر در سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) نیز همکاری صمیمانه‌ای وجود دارد.

تونس

دولت ایران از بدو استقلال تونس با این کشور روابط دوستانه‌ای برقرار کرده و از سال ۱۹۵۷ بین دو کشور سفیر مبادله شده است. روابط ایران و تونس با دیدن باز دیدهای سران دو کشور پیش از پیش استحکام یافته و همکاریهای اقتصادی دو کشور نیز رو به توسعه می‌باشد.

لیبی

ایران و لیبی در سال ۱۹۶۷ روابط سیاسی برقرار کردند و این روابط پس از تغییر رژیم لیبی و برقراری حکومت جمهوری در این کشور هم دوستانه بود. متأسفانه دولت لیبی از ۱۹۷۰ بی‌عدسیت به ایران روش غیردوستانه‌ای در پیش گرفته و رکود سردی در روابط دو کشور هنوز هم ادامه دارد.

سودان

بین ایران و سودان از سال ۱۹۷۲ روابط دیپلماتیک در سطح سفارت برقرار شده و مناسبات سیاسی و اقتصادی دو کشور در همین مدت کوتاه از توسعه چشمگیری برخوردار بوده است. حضرت ژنرال جعفر نمیری رئیس جمهوری سودان نیز در اسفندماه گذشته بطور رسمی از ایران دیدن کرده و زمینه‌های تازه‌ای برای گسترش همکاری‌های اقتصادی دو کشور فراهم آمده است.

سال‌های اخیر در حال توسعه بوده است. کودتای نظامی ماه گذشته در جمهوری عربی یمن نیز بر روابط دوستانه دو کشور اثری نگذاشته است.

جمهوری دمکراتیک خلق یمن (یمن جنوبی)

جمهوری دمکراتیک خلق یمن که در سال ۱۹۶۷ پس از خروج نیروهای انگلستان از عدن و امارات و شیخ نشین‌های جنوب عربستان پا بر صه وجود نهاده تحت نفوذ عوامل چپ‌گرا از بدو تأسیس با ایران روابط صمیمانه‌ای نداشته و نسبت به همسایگان خود (یمن شمالی و عربستان سعودی و عمان) نیز روش غیردوستانه‌ای دارد. حکومت عدن به شورشیان ظفار در عمان نیز مستقیماً کمک می‌کند و از این حیث هم نسبت به ایران نظر مساعدی ندارد.

ایران و کشورهای عربی آفریقا

از کشورهای عربی شمال آفریقا - بجز مصر که قبلاً به آن اشاره شد، روابط ایران با کشورهای دیگر عربی شمال آفریقا باختصار از این قرار است:

مغرب (مراکش)

ایران و مغرب روابط سیاسی بسیار صمیمانه و نزدیکی دارند، بعد از اعلام استقلال این کشور در اکتبر ۱۹۵۷ بین ایران و مغرب روابط سیاسی برقرار شد و دیدن باز دیدهای سران دو کشور در تحکیم و توسعه این مناسبات تأثیر فراوان داشت. روابط ایران و مغرب در حال حاضر در حد اعلا صمیمیت است و مناسبات اقتصادی دو کشور نیز روز بروز توسعه می‌یابد، ایران اخیراً با اعطای يك وام سی میلیون دلاری با شرایط استثنائی به مغرب موافقت نموده است.

الجزایر

ایران از بدو استقلال الجزایر این